

KVINNOR • KONST • KULTUR

Cora

CORA
NR 81/82
2025

Anna-Stina
Treumund.
Drag. 2009.

99 SEK

TIDSAM 9998-81

7 388999 809907

RETURVECKA 48

OCH TUPPEN
GAL I GAZA

Basma al-Sharif
på GIBCA

KONST
I EXIL

Om skammen
och smärtan

STINA
WOLLTER
I ATELJÉN

Konsten och livet

SAMISK
AKTIVISM

Máret Anne Sara
på Tate Modern

Cora

6 CORA VÄLJER

Kajsa Zetterquist och Nicole Khadivi

10 ANNA-STINA TREUMUND

Hur man känner igen en lesbisk

14 MARLENE DUMAS

Värdet av ett verk på konstmarknaden

18 WIENSK SATIR

Marlene Streeruwitz om Vita husets konung

22 SARAH LUCAS NAKNA BLICK

Åtrå, humor och erotik

25 EVA HÖGBERGS GRETA

Nytt kapitel om en saknad pudel

30 SAMISK AKTIVISM I LONDON

Motståndskraft med Máret Anne Sara

50 MÄNNISKAN & SKAPANDET

Vi besöker Stina Wollter i hennes ateljé

64 SELMA LAGERLÖF & KRIGET

Anna Nordlund om när freden var långt bort

76 VÅLDETS ESTETIK

Kvinnoförtryckets historia

84 SKULPTÖREN ANNA LÖWDIN

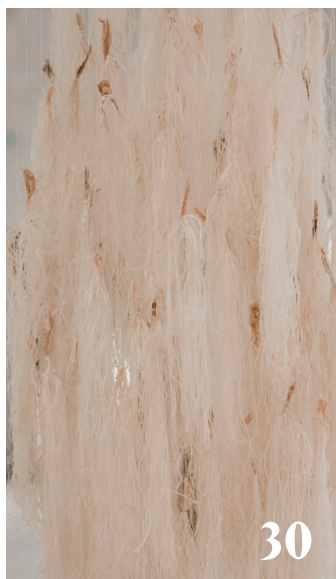
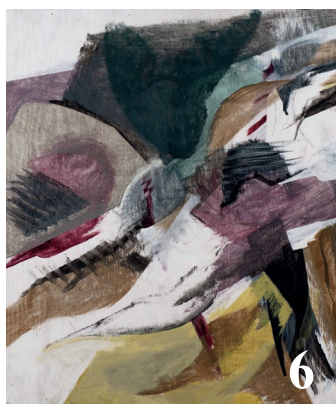
Att tämja stenens naturliga egenskaper

90 RYSK KONST I EXIL

Tre konstnärer som tvingats fly Ryssland

102 OCH TUPPEN GAL I GAZA

Om multikulturalismens ebb och flod

AV MADELEINE JOSTEDT ULRICI

OCH TUPPEN GÅR I GAZA

*Om multikulturalismens ebb och flod i tolkning
av kvinnliga konstnärer sedan 7 oktober 2023.*

GÖTEBORGS INTERNATIONELLA Konstbiennal, GIBCA, som arrangeras för 13:e gången är en omfattande grupputställning med 24 deltagande konstnärer, där det är tänkt att konsten kollektivt ska värna yttrandefriheten och ge plats åt marginaliserade röster, enligt curatören **Christina Lehnert**. Biennalens titel, *a hand that is all our hands combined*, kommer ur den iransk-amerikanska poeten **Solmaz Sharifs** dikt *Personal Effects* (2016). Dikten uttrycker ett gemensamt ansvar bortom geografiska och politiska gränser

men av de 24 medverkande konstnärerna kan konstkritikern **Madeleine Jostedt Ulrici** inte se en enda israel, och det är tveksamt om någon ens är av judisk härkomst.

En medeltida vevlira ljuder till drönbilder av ett bortsprängt ökenlandskap och inger en känsla av en ödesmättad evighet. **Basma al-Sharifs** film *Ouroboros* från 2017, är ett filmiskt ode, till det cykliska i Palestinas existens. Filmen kom till som ett svar på Israels invasion av Gaza 2014 och titeln är hämtad ur den grekiska

Basma al-Sharif,
Ouroboros, 2017.

mytologin om den självförtärande och ständigt återuppstående ormen med samma namn

I september är Basma al-Sharif Konstnärsnämndens residensstipendiat i Göteborg. Inför den 13:e upplagan av Göteborgs Internationella Konstbiennal, GIBCA, är hon en av fyra deltagande konstnärer som i möte med Göteborgs Konstmuseums samling undersöker dialog, reflektion och motstånd i en blodig samtid. Hennes nya filmverk heter *Old Masters* och är en fortsättning på *Ouroboros*, men här handlar

det om var kultursektorn befinner sig idag under ett pågående folkmord och som hon säger, inför "västvärldens fulla medverkan".

BASMA AL-SHARIF HÖJER rösten när ett gäng F16-plan drar förbi utanför fönstret och bryter ljudbarriären. Hon är i Chicago och vi pratas vid över Skype. Det handlar med största sannolikhet om en militärövning, men hennes "psyche is not good" och det blir uppenbart hur denna dramatiska effekt på intervjun, som hon först

*”Allt flyter ihop. Man glömmmer – men förlåter inte.
Det är enda vägen framåt.”*

skämtar om, påverkar henne. ”Har du upplevt krig är alla dessa fasansfulla ljud för all tid inetsade i dig, i din kropp”. Vi ska också komma att tala om efterdyningarna av den 7 oktober 2023 och effekterna av dessa i samtidskonsten.

”What Gaza was, has been irreversibly obliterated.”

Det Gaza hon en gång upplevde, har blivit oåterkalleligt utplånat.

Men vi ombeds så ofta att prata om det sorgliga. Basma al-Sharif tänker i lika hög grad

på Gaza som en lycklig plats, som hon haft privilegiet att ha fått uppleva just så.

Hon beskriver hur hon för sitt inre kan höra tuppen gala i ett prunkande Gaza. Hur hamnstadens dofter av hetta och salt är så distinkt annorlunda än in mot land, på Västbanken. Det är doften av hemma. Människor är sociala, kärleksfulla och välkomnande. Himlen som är oskyldigt blå och havets indigo. Färgen av sorg? Man går vidare. Gaza har alltid varit ockuperat, det är inget nytt – ett sätt att överleva är att

Basma al-Sharif,
Ouroboros, 2017.

lägga smärtan åt sidan. 90 % av invånarna kan inte lämna Gaza. Mat, vatten, mediciner, allt är kontrollerat. Det är som ett fångläger. Man minns ett annat Gaza, men minns inte när? Kriget 2009? 2012? Allt flyter ihop. Man glömmer – men förlåter inte. Det är enda vägen framåt.

Som barn reser Basma al-Sharif varje år till Gaza, med sina föräldrar – det palestinska läkarparet, hon från Gaza, han från Västbanken. De möts under studietiden i det tidiga åttiotalets Egypten, föder dottern i Kuwait och uppmanas av familjen att bygga ett nytt liv i Europa. Efter åtta år i Frankrike tvingas de lämna landet, nästa anhalt blir USA, men till Gaza, där familjen på mammas sida finns kvar, återvänder de varje sommar.

Medan familjen är mer traditionellt verbal i sin aktivism, finner Basma al-Sharif utrymmet i konsten.

DEN MEDELTIDA VEVLIRAN i *Ouroboros* låter som drönarna över Gaza. Samtidigt står den för historia och nedärvda upplevelser – cykler. För frågan om återvändande, liksom drömmen om ett framtida Gaza oavhängigt sitt förflutna, närmast hemsöker flyktingen i den palestinska diasporan, så även Basma al-Sharif. Hennes perspektiv må vara privilegierat, geografiskt distanserat och "post-palestinsk", ett uttryck myntat av den israeliske filmskaparen **Eyal Sivan** 2013. Al-Sharifs videoverk frammanar "en längtan efter ett hem som kanske aldrig kommer att återfinnas eller som kanske aldrig funnits" menar den amerikanska kritikern **Suzy Halajian**. Basma al-Sharif pendlar mellan tid och rum, historiskt och fysiskt – mellan verkliga och icke existerande platser, från ockupationen av Palestina och dess återverkningar på det palestinska folket och henne själv. En nomadi-

serande tillvaro mellan USA, arabvärlden och Europa. Våren 2013 är sista gången hon åker till åker Gaza.

EN BIT SÖDERUT, på andra sidan gränsen i konstnärskvarteren i Jaffa i Tel Avivs utkanter, har **Zoya Cherkassky-Nnadi** nyligen lagt sista handen vid ett av sina mest provocativa verk: *Itzik* – ett slags midbildens manifest över israelisk tillhörighet – i olja på duk. Hon är något av en israelisk **William Hogarth**, en obarmhärtig satiriker och samhällskritiker som inte räds det obekväma. Zoya tar sig gärna an palestiniernas sak, men ännu oftare de mindre synliga delarna av det israeliska samhället: de afrikanska invandrarna, de stigmatiserade, som det helst inte prats om, som hemlösa eller sexarbetarna.

Själv kom Zoya hit från Kiev i början av 1990-talet, två veckor innan Sovjetunionen upphörde att existera. Hon tillhör den så kallade "1,5-generationen", den första gruppen invandrarbarn i Israel som inte låter sig assimileras lika självklart som andra grupper hittills har gjort. De saknar den inbyggda längtan efter en ny judisk identitet, av typen "hemvändare", som förväntas ta sig an judendomen med hull och hår, som den amerikanska journalisten **Judith Shulevitz** beskriver i debattartikeln *The Israeli Artist who offends everyone* i *The Atlantic*, hösten 2024. De rusar inte frivilligt till bootcamps i hebreiska och byter inte automatiskt ut sina traditionella sånger och berättelser mot av staten Israel godkända diton. Barnen vantrivs, klär sig fel, äter smörgåsar som luktar konstigt i skolan och blir allmänt mobbade. De kallas "ryssar" även om de flesta av dem inte ens kommer från Ryssland och inte heller passar de in i de västerländska raskategorier som används internt för att klassificera israeler – vita ash-

kenazi i toppen, mörka mizrahi, den så kallade "underklassen från Mellanöstern" i botten. Den nya vågen av immigranter ligger på runt en miljon, eller 12 % av Israels befolkning. Många av de nyanlända har aldrig hållit kosher eller blivit omskurna och en dryg fjärdedel av dem betraktas, liksom Zoya, inte heller som judar av Israels rabbiniska etablissemang.

De nedgångna kvarter som "ryssarna" flyttade in i har tidigare varit mizrahi-domän och de två lågstatusgrupperna sammanflätades

snart i ett krig av ömsesidig hobbykränkning. För om mizrahim ser ryssarna som horor och blekfeta icke-män, betraktar samma "ryssar" å sin sida mizrahim – ja, de flesta israeler – som högljudda, okultiverade träkmånsar. Oavsett examina och CV från tiden i Sovjetunionen får "ryssarna" sällan mer kvalificerade jobb än som städare eller nattvakter. Socialt vet ingen hur man ska förhålla sig till dem. Tonåriga Zoya klarar sig bra, för hon hittar konstbubblan. "Fem shekel", ropar man efter henne, en rimlig

Zoya Cherkassky.
Itzik 2012.
After Pogrom 2023.
Crying Female
Soldiers, 2023.
The Terrorist Attack
at Nova Music
Festival, 2023.

”Några dagar senare börjar Zoya teckna ner de fasansfulla scener som plågar henne.”

Zoya Cherkassky.
The History of
Violence 2016.

tariff för ett ligg, tänker mizrahi-männen hon möter. Zoya observerar och registrerar.

Målningen *Itzik* (2012) gestaltar en uppskrämd, blond och spinkig falafelservitris – en laddad israelisk symbolik som kunde jämföras med korvmojen i Sverige – som försöker värja sig mot chefs närmanden under överinseende av en skäggig rabbin. Chefen är en väldig, svartmuskig man i flip-flop och alldeles för kort linne, med kopulativt glasartad blick och en tjock guldlänk med en Davidsstjärna om halsen. Zoya

Cherkassky leker med en stereotyp i stereotypen, en klassisk mizrahi, marginaliserad även han, som tar sig rätten att antasta en kvinna som han helt självklart tar för tillgänglig, uppnåelig och ännu mindre värd än han – hon är ju ”ryska”.

HÄNDELSERNA DEN 7 OKTOBER 2023 ska komma att definiera och nästan identitetsberöva Zoya igen. Hon tar sin 8-åriga dotter **Vera** och flyr till Berlin. Några dagar senare börjar Zoya teckna ner de fasansfulla scener som plågar henne. Hon

*”Många är de konstnärer, författare och musiker
som genom tiderna prisat den nordiska öppenheten.”*

Larissa Sansour.
Familiar Phantoms,
2023

lägger upp sina teckningar på sociala medier till en början. Snart projiceras de på den vita fasaden till Tel Avivs konstmuseum vid "Gisslantorget", den stora öppna ytan framför byggnaden som nu blivit en samlingsplats för protesterna mot Hamas gisslantagningar och mot president **Netanyahu**. Ofta antar protesterna formen av konstnärliga manifestationer. I februari 2024 blir Zoya inbjuden till Judiska museet i Wien att ställa ut sina teckningar.

Inför ett samtal mellan Zoya och museichefen **James Snyder** ställer sig en samling maskerade unga aktivister upp i salen och skanderar ur manus: "Som kulturarbetare, som antisionistiska samvetsjudar, som New York-bor, bönfaller vi er att konfrontera verkligheten".

Zoyas *After Pogrom* (2023) skildrar ett par och ett barn framför sitt brinnande hem, en uppenbar referens till bosättnarnas framfart 2023 i den palestinska byn Huwara på Västbanken. Målningen *The History of Violence* (2016) visar en uniformerad israelisk soldat som vaktar två män – förmodade palestinier – med handbojor, avklädda till underkläderna, i en parafra av **Marc Chagalls** *Den ukrainska familjen* från andra världskriget, som om den ville säga: "Vem begår pogromerna nu?"

"Fuck you", kommenterar Zoya lugnt aktivisternas agerande. "Jag är väldigt glad över att det finns privilegierade unga människor från privilegierade länder som vet hur alla i världen borde agera."

BASMA AL-SHARIF KÄNNER SIG välkommen i Sverige och Skandinavien. Många är de konstnärer, författare och musiker som genom tiderna prisat den nordiska öppenheten och kreativa tilliten. Till dem räknas också dansk-palestinska **Larissa Sansour**, aktuell med en utställning på

Göteborgs konsthall denna vår. Efter en längre period av bristande motivation och en känsla av att ha blivit berövad på meningen och syftet med konsten, säger sig Basma al-Sharif ha mött uppmuntran och totalt förtroende från GIBCA:s håll.

Ur ett motsatt perspektiv lyfter **Judith Shulevitz** – tillsammans med andra israeliska konstnärer som Zoya Cherkassky-Nnadi – fram en tilltagande exkludering till allt från kuratorer, gallerister, programansvariga, förläggare, universitet till organisatörer av akademiska konferenser. Shulevitz återger hur israeliska konstnärer hon mött upplever att världen vänt sig mot dem från ena dagen till den andra. Hon anger datumet den 19 oktober 2023, när digitala konstitidskriften *Artforum* publicerar ett öppet brev till kulturinstitutioner, undertecknat av 4000 konstnärer och intellektuella, såväl judiska som palestinska, med krav om eldupphör, ett slut på våldet mot civila och humanitär hjälp till Gaza. Som illustration användes den palestinska konstnären **Emily Jacirs** verk, ett broderat tält avsett för flyktingar med namnen på de 418 palestinska byar som förstördes, avfolkades och ockuperades av Israel 1948 – *Memorial to 418 Palestinian Villages Which Were Destroyed, Depopulated, and Occupied by Israel in 1948*, (2021).

I SLUTET AV VÅREN 2024, en dag före pressvisningen av den israeliska paviljongen på Venedigbiennalen meddelar **Ruth Patir**, som representerar Israel, att utställningen förblir stängd tills vapenvila uppnåtts och gisslan släppts ur Hamas fångenskap. Liksom inför Melodifestivalen samma år krävde propalestinska grupper att Israel skulle bannlysas från biennalen. Upprepade talkörer med röda flygblad kanske

var droppen som fick Ruth Patir att tillsammans med kuratorerna fatta detta plötsliga beslut. Många försökte dock kika in genom fönstren där en del av videoverket *Motherland* visades. Utställningen är Patirs personliga berättelse men också om det krav som många israeliska kvinnor känner inför att de måste befolka nationen. Deras barn som i myndig ålder tvingas genomgå den obligatoriska värnplikten och riskerar att dödas vid en konflikt. Ruth Patir berättar i sitt verk hur hon diagnostiserats med en gen som visar att hon löper stor risk att få bröstcancer. Läkaren rekommenderade henne att frysa sina ägg för att åtminstone ha en liten chans att bli mamma. I det ögonblicket kändes det som att bli placerad i en fertilitetslåda, berättar Patir i verket *Motherland*. Till allmän beskådan av den församlade medicinska expertisens patriarkala blick. **Mira Lapidot**, chefsintendent vid Tel Avivs konstmuseum och assisterande kurator för Israels paviljong, framhöll även hon sina djupa reservationer mot kriget. Men tillade att hon också är djupt besviken och chockerad över hur människor, i synnerhet inom konsten, vägrat inse att vi är mångfacetterade individer och att en person varken är sin regering eller sin stat.

”Vi är lite som i ett ghetto just nu, både här och internationellt”, för att citera **Maya Frenkel Tene**, curator på Rosenfeld Gallery, som representerar Zoya Cherkassky i Israel. ”Ett judiskt getto.”

MEDAN BASMA AL-SHARIF väntar sitt första barn 2019 funderar hon över hur hon ska kunna föra vidare Palestina till honom, den politiska kampen, men framför allt den palestinska kulturen. Att han ska besöka Gaza är utom tvivel såväl för henne som den övriga familjen, men de vill vänta några år och en resa planeras till januari

2024. Men händelserna den 7 oktober 2023 sörjer för att den inte ska komma att genomföras.

Basma al-Sharif resonerar nyktert i vårt samtal över resan som aldrig blev av och över insikten som följt på epitetet: ”post-palestinsk” – att hennes eget perspektiv faktiskt bygger på en acceptans inför eventualiteten att Palestina aldrig kommer att bli erkänd som stat. Hon är å ena sidan fortsatt övertygad om att såväl hon som hennes son kommer att återvända till Gaza. Å andra sidan är hon intresserad av vad som kommer närmast – och vad som kan göras nu för att säkra grundläggande mänskliga rättigheter för Palestinas befolkning, vilka sedan grundandet av staten Israel 1948 fullständigt har upphört att existera. Här är hoppet och kampen centrala.

TILL SKILLNAD MOT dansk-palestinska konstnären Larissa Sansour som valde sorgen som tema i sin utställning *Indigo är sorgens färg* på Göteborgs konsthall under hösten och vintern 2024. Sansour är född i Betlehem och liksom hos Basma al-Sharif präglas hennes arbete i fotografier, videor, skulpturala objekt och installationer, av ett starkt politiskt etos, med betoning på Palestina. Men hos Larissa Sansour är sorgen det centrala. Hennes dialog är otvetydigt färgad av minnen och trauman som ärvts och förts vidare generationer igenom, bortom all logik. En sång i hennes videoverk *Familiar Phantoms* (2023) handlar om just detta.

*”I know far too well that Memory
is a rogue agent operating above
the law of verifiability.
Yet I trust my own memories
to tell me who I am
Even if that makes me a fiction”*

Basma al-Sharif,
Morning Circle,
2025.

*”Hon funderar över hur hon ska
kunna föra vidare Palestina till honom.”*

*”Att försöka dölja en smärtsam verklighet
är mer till skada än nytta.”*

Men att försöka dölja en smärtsam verklighet är mer till skada än nytta. Utifrån den tesen arbetar den japansk-amerikansk-israeliska konstnären **Noa Yekutieli**, född 1989 och verksam i Tel Aviv, Los Angeles och New York.

Själv sprungen ur en mångkulturell bakgrund med en japansk mor och en israelisk far och utan något historiskt gemensamt förflutet utforskar Yekutieli liminalitet, detta att befinna sig mellan två världar, som en terräng i sin egen rätt. Huvudsakligen arbetar hon i platsspecifika

verk med papper och kniv. Ett medvetet val av en långsam metod, mot den digitala världen, men som också kan jämföras med politiska skeenden världen över. Ett felaktigt snitt är oåterkalleligt som hon säger i en intervjufilm från sin ateljé i Los Angeles. Hennes svartvita gobelänger i papper skapar kontrastrika uttryck i strävan efter att överbrygga och på samma gång undersöka traumatiska och komplexa ämnen som Israel–Palestina, flyktingskap och cykliska mönster av förstörelse. Hos Noa Yekutieli finns ett repetitivt

Noa Yekutieli,
Uncontainable,
2015.

grepp kring dikotomier som positivt-negativt, brutalitet-skönhet och förstörelse-tillväxt – kontraster som återspeglar en växande befolkning av individer med intersektionella identiteter, liksom hos henne själv. Underliggande, förbisedda berättelser, som i Noa Yekutielis tolkning handlar om att spegla och komplexiteten i kulturell assimilering. Det som i Japan kallas "Ma".

DEN AMERIKANSK-JUDISKA konstnären **Rebecca Odes** tangerar ämnet på sitt konto på

Instagram några veckor efter den 7 oktober 2023:

"Som barn minns jag att jag vaknade sjuk och rädd och tittade upp på **Lorraine Schneiders** antikrigsikon *Krig är inte hälsosamt för barn och andra levande varelser* (1966). Dess dagglänsande vinrankor omfamnade mig som armar. Min hälsa var viktig. Det sa en affisch på en vägg. Jag kände mig trygg. Jag vill att alla barn ska känna sig trygga. Förra veckan målade jag ansikten på den gisslan som tagits av Hamas, vars öden fortfarande är okända 23 dagar senare.

*”Jag är fast besluten att fortsätta hålla kontakten
med min empati och med mänskligheten i oss alla.”*

Den här veckan såg jag in i ansiktena på barn i Gaza, vars liv har ödelagts eller avslutats, i denna allt mer obegripliga fasa. Jag är fast besluten att fortsätta hålla kontakten med min empati och med mänskligheten i oss alla.”

I Odes flöde citeras den alternative judiske andlige ledaren **Amichai Lau-Lavies** bön:

”Varje liv är lika heligt... Vi begråter varje förlust, sörjer varje död, förkastar all smärta och framhårdar i våra ansträngningar för att fred ska råda.”

MIRAKULÖST NOG STÅR familjen al-Sharifs hus i Gaza kvar. Sedan hösten 2023 har det ockuperats av israeliska ockupationsarmén IOF, blivit delvis förstört och blivit utbränt. Nu finns Basma al-Sharifs egna om än avlägsna släktingar bland dem som sökt sin tillflykt i dess ruiner. En bit därifrån, på andra sidan gränsen i Tel Aviv-Jaffa är Zoya Cherkassky-Nnadi tillbaka i ateljén. Hennes sista utställning utomlands var på judiska museet i Wien 2024. Den hette *PEACE*. •

Basma al-Sharif,
Morning Circle
2025.

*Göteborgs Internatio-
nella Konstbiennal
(GIBCA) – en hand
som är alla våra
händer tillsam-
mans pågår fram till
30 november.*